

KAROLINA KUDLEK¹

Zagreb Applied Ethics Conference 2013

(12.-14. lipnja 2013.)

Udruga za promicanje filozofije je u suradnji s Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu organizirala drugu po redu međunarodnu filozofsku konferenciju posvećenu primijenjenoj etici (ZAEC) koja se održala od 12. do 14. lipnja 2013.

¹ Poslijediplomski studij filozofije; Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu; kkudlek@hrstud.hr.

godine na znanstveno-učilišnom kampusu Borongaj. Unutar tri dana konferencije obuhvaćena su tri plenarna izlaganja uglednih i svjetski priznatih bioetičara te 23 prezentacije stručnjaka u području etike i primijenjene etike. Raznovrsnost i specifičnost tema je odgovarala raznovrsnosti zemalja iz kojih su sudionici pristigli, njih čak 16 različitih (Australija, Austrija, Češka, Grčka, Hong Kong, Italija, Izrael, Kanada, Mađarska, Nizozemska, Poljska, Slovačka, Slovenija, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo i Hrvatska). Organizacijski odbor konferencije nije imao lak posao odabrati ograničen broj radova iz mnogobrojnih pristiglih prijava, ali se nahodio kriterijem racionalnog i kritičkog pristupa primijenjenoj etici te znanstvenom preciznošću i konceptualnom strogošću u argumentaciji.

Konferenciju su službeno otvorili voditelj Hrvatskih studija, Josip Talanga i predsjednik Udruge za promicanje filozofije, Davor Pećnjak. Potom je uslijedilo prvo plenarno izlaganje prof. Ingmara

Perssona sa Sveučilišta Gothenburg u Švedskoj na temu *Could liberal democracy cope with climate change?*. Izlaganje je imalo za cilj ukazati na problem neprilagođenosti ljudskih bića da se nose s posljedicama svog negativnog utjecaja na okoliš (posebice klimatskih promjena) i njegovim dugoročnim efektima na budućnost. Persson je odgovornost za ovaj tip problema uputio prema političkim sustavima liberalne demokracije te zaključio da je pogrešno smatrati kako su ljudska bića biološki determinirana za krajnje iscrpljivanje prirodnih resursa.

Nakon plenarnog predavanja prof. Perssona, prvu sesiju prezentacija je započeo profesor emeritus Igor Primorac sa Židovskog sveučilišta u Jeruzalemu temom *Is terrorism morally distinctive?*. Primorac je u svom izlaganju izrazio stav kako je među moralnim zvjerstvima (kao što su primjerice masovno ubojstvo, etničko čišćenje, mučenje ili porobljavanje) teroristički čin 'zao' na specifičan

način. Drugim riječima, namjerno ubijanje i osakaćivanje 'običnih' građana, koje je karakteristično za teroristički akt, je mnogo gore od ubijanja i osakaćivanja nevinih civila bez namjere, ali u svjetlu kolateralne štete (tipične za legitimne vojne akcije). Sljedeće izlaganje pod naslovom *Rodin on self-defense and the 'myth' of national self-defense: A refutation* je održao Uwe Steinhoff sa Sveučilišta u Hong Kongu. Izlaganje je bilo koncipirano kao kritika teze Davida Rodina prema kojoj se država treba predati nepravednom neprijateljskom okupatoru ako joj je upućena kondicionalna prijetnja poput „Vaš teritorij ili vaše živote“. Izlagač Marcus Agnafors sa Sveučilišta Lund iz Švedske je kritički govorio o moralno dopustivoj uporabi novca, tržišta i tržišne retorike, a njegova prezentacija je nosila naslov *The moral boundaries of money, markets and market discourse – A critique of Satz and Sandel*. Posljednje je predavanje u prvoj sesiji pripalo Tomislavu Ja-

noviću s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu na temu *From collective behavior to complicity: the puzzle of participatory intention*, a zamišljeno je kao svojevrsan nastavak izlaganja održanog na prethodnoj ZAEC-2011 konferenciji. Riječ je bila o moralnoj (i uzročnoj) odgovornosti djelatnika u združenom djelovanju, odnosno o važnosti identificiranja zajedničke namjere ili cilja koji je u osnovi pojedinačnog slučaja kolektivnog djelovanja. Drugu je sesiju otvorio Darko Polšek s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu svojom prezentacijom *"Identified vs. statistical lives": heuristic and biased reasoning in bioethics*. Naime, rezultati empirijskih istraživanja u bihevioralnoj ekonomiji i bioetici pokazuju da su ljudi skloni više pomagati osobama s kojima se mogu bolje povezati, a zanemaruju pomoć osobama o kojima ne znaju mnogo. Takav način pristranog zaključivanja ima iracionalne posljedice te autor kao moguće rješenje vidi interdisciplinarno poveziva-

nje bioetike i bihevioralne ekonomije. Potom je uslijedilo izlaganje Friderika Klampfera s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mariboru na temu *Euthanasia, slippery slope and precautionary principle*. Cilj je ovog izlaganja bio osporiti neke od argumenata protiv aktivne dobrovoljne eutanazije i ukazati na moguće (negativne) posljedice primjene načela predostrožnosti. Vojko Strahovnik sa Sveučilišta u Ljubljani je govorio na temu *Moral theory and epistemic value and role of intuitions in applied ethics*. Kao što se može naslutiti iz samog naslova prezentacije autor je nastojao smjestiti intuicije u moralno teorijski i praktični okvir te ukazati na njihovu (pozitivnu) ulogu u primijenjenoj etici. Prvo izlaganje u trećoj sesiji ticalo se teme nastale u koautorstvu Giuseppea Schiavonea sa Sveučilišta u Milanu i Matea Mamelija (King's College London), *Moderate Epistocracy for deliberative bioethics* u kojem autori upozoravaju na nepravедnost neograničenog prava glasa,

odnosno na problem da nekompetentni i moralno nerazumni ljudi imaju pravo izražavanja političke moći. Schiavone je iznio nekoliko ideja za posebne epistemičke i moralne provjere putem kojih bi se pojedincima odobrilo sudjelovanje u specifičnim anketama i referendumima. Prvi je dan konferencije zaključio Tomislav Bracanović s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu svojom prezentacijom *Bioethics and the two cultures* kroz koju je uputio kritiku popularnom bioetičkom stajalištu o kulturalnoj osjetljivosti koje posebno dolazi do izražaja prilikom prosuđivanja i odlučivanja o biomedicinskim pitanjima. Koncept 'kulture' koji zagovaraju bioetičari promašuje povijesnu i biološku stvarnost te bi ga trebalo usmjeriti k uvriježenijem, naturalističkom poimanju.

Drugi je dan konferencije otvorio profesor John Harris sa Sveučilišta u Manchesteru svojim plenarnim predavanjem na temu *Human Cloning*. Interes je za predavanje prof. Harrisa bio nešto

veći nego za ostala predavanja te je ono bilo čak i medijski popraćeno. Karizmatični je profesor svojim izlaganjem želio ukazati na rezultate najnovijih istraživanja s područja genetskog inženjeringa prema kojima je kloniranje ljudskih bića proglašeno bezopasnim. Prof. Harris ne zauzima strane u ovoj raspravi, ali je mišljenja da ne bismo trebali takvu mogućnost preliminarno odbacivati niti osuđivati prvenstveno zbog njene potencijalne korisnosti i primjene u reproduktivnoj biomedicini.

U sličnom se duhu nastavilo i sljedeće po redu izlaganje Evangelosa Protopapadakisa sa Sveučilišta u Ateni naslovljeno *Cloning and the right to a unique identity* u kojem autor odbacuje jedan od najučestalijih prigovora reproduktivnom kloniranju. Naime, općenito se argumentira kako klonovi ne bi imali jedinstveni identitet te da bi ih takvo obilježje učinilo ljudima drugog reda. Protopapadakis iznosi nekoliko protuargumenata prvenstveno baziranih na

istraživanjima koja pokazuju kako klonovi nikako ne mogu biti identični svojim prototipovima te im upravo iz toga razloga ne može biti uskraćeno pravo na vlastiti identitet. Elvio Baccarini sa Sveučilišta u Rijeci je govorio na sličnu temu, *Human cloning and autonomy*, te je u svojoj prezentaciji razmotrio neke od najvažnijih argumenata po pitanju (ne)autonomije klonova. Baccarini propituje ulogu i vrijednost koju autonomija ima u liberalnom društvu te smatra kako bi fundamentalnu normativnu ulogu ipak trebalo dati zaštiti savjesti. Slijedilo je predavanje Jonathana Puga s Oxfordskog Sveučilišta pod naslovom *Ravines and sugar pills: Defending deceptive placebo use*. Riječ je bila o moralnoj dopustivosti upotrebe placebo sredstava u medicini, a izlagač je stao u obranu uporabe jednog tipa placebo – obmanjujućih vjerovanja koja pojedincu pomažu autonomno ostvariti željeni cilj.

Nakon pauze za ručak je uslijedilo i treće plenarno konferencij-

sko izlaganje koje je održao Lukas Meyer sa Sveučilišta u Grazu pod naslovom *Climate justice. How historical emissions should count*. Prof. Meyer je govorio o normativnoj važnosti okolišnih zagađenja iz prošlosti i njihovom neravnopravnom utjecaju na trenutno živuće i buduće ljude. Poteškoće u distribuciji pravednosti po ovom pitanju uzrokuju nemogućnost identifikacije i ograničeno znanje prošlih ljudi te nemogućnost raspodjele odgovornosti i precizno utvrđivanje posljedica.

César Palacios González sa Sveučilišta u Manchesteru je govorio na temu *The ethics of the creation of human-nonhuman chimeras*. González je razmotrio najčešće prigovore stvaranju ljudskih-neljudskih kimera (organizama koji se sastoje od stanica dvaju genetski različitih organizama iste ili više vrsta) te zaključio kako su mahom kontradiktorni, nekonzistentni ili imaju neke druge mane. Daniela Cutas sa Sveučilišta u Maastrichtu (Nizozemska), Sveučilišta Umeå i

Sveučilišta Gothenburg (Švedska), je izlagala na temu *Ethics and policy implications of artificially creating human gametes*. Kroz svoju je prezentaciju upoznala slušateljstvo s najnovijim rezultatima istraživanja iz područja stvaranja umjetnih gameta prema kojima bi se u budućnosti moglo omogućiti proizvodnju funkcionalnih gameta iz drugih tipova stanica (kao npr. stanica kože). Ukratko, muškarcima bi se moglo omogućiti da proizvedu žensku jajnu stanicu, a ženama da proizvedu mušku. Cutas je govorila o mogućim etičkim i političkim implikacijama i izazovima ovakvog istraživanja (ukidanje neplodnosti, reproduktivnih spolnih razlika i sl.). Luka Vučemilo iz Sveučilišne bolnice Merkur je iznio rezultate istraživanja skupine liječnika na temu *Is there a need to improve informed consent procedures in Croatia – a pilot field survey on a representative sample, a food for thought?* Zaključak je bio da se pacijenti u Hrvatskoj prvenstveno susreću s formalnom primjenom informira-

nog pristanka i nisu najbolje upoznati sa svojim pravima te bi se na edukaciji o toj temi svakako trebalo mnogo više raditi.

Treći, i posljednji, dan konferencije je otvorio Matej Sušnik sa Sveučilišta u Rijeci prezentacijom *Does it matter who is driving the trolley?*. Sušnik se kritički osvrnuo na prigovore upućene Judith Thomson (1991) i njejoj kritici teze da su namjere relevantne za moralnu dopustivost (*doctrine of double effect*). Radim Belohrad s Masaryk Sveučilišta u Češkoj je govorio na temu *Personal identity and attributability of actions*. Riječ je bila o kriteriju osobnog identiteta i odgovornosti u kontekstu načela o pripisivanju djelovanja po pitanju kojeg je autor uputio oštru kritiku. Ioana Petre (Central European University, Mađarska) je u svom izlaganju naslovljenom *Future generations and the justifiability of germline engineering* nastojala opovrgnuti nekoliko značajnih argumenata koji podupiru genetsko modificiranje budućih ljudi i ukazati na njegovu moral-

nu i znanstvenu neopravdanost. Mariusz J. Golecki sa Sveučilišta u Łódžu je govorio o debati na temu prirode i opravdanja ljudskih prava koja je osobito prisutna u suvremenoj moralnoj i pravnoj filozofiji, a svoju je prezentaciju naslovio *Synallagma and the nature of rights*. Izlaganje Petera Sýkora sa Sveučilišta Sv. Ćirila i Metoda u Trnavi je nosilo naslov *The role of evolution in synthetic biology risk assesment*. Sýkora je govorio o ulozi evolucije u sintetičkoj biologiji te mogućim rizicima koje taj vid inženjeringa nosi. Posljednji je izlagač na ovoj konferenciji bio Mirko Daniel Garasic (Sveučilište Monash u Australiji) s prezentacijom na temu *From censorship to consistency: some loopholes in the Human Enhancement ideology*. Autor je govorio o moralnim i bioetičkim implikacijama cenzure pornografskih internetskih stranica kroz prizmu moralnog i genetskog poboljšanja ljudi. Garasic zagovara biokonzervativno stajalište prema kojemu bi navedena cenzura bila opravdana jer nastoji očuvati

prirodni razvoj seksualnosti kod tinejdžera.

Iako bi se generalno moglo zaključiti da je posjećenost konferencije bila ispod očekivanja, važno je napomenuti da su sva izlaganja popraćena konstruktivnim raspravama i komentarima koji su se izmijenjivali i izvan službenog konferencijskog konteksta. Konferenciju je (ne)formalno zatvorio Tomislav Bracanović uz uobičajene zahvale svima prisutnima na sudjelovanju i poziv na poslijepodnevni razgled grada te oproštajnu večeru koju je organizirala Udruga za promicanje filozofije. Mnogi od izlagača su se tome pozivu rado odazvali i izrazili opće zadovoljstvo organizacijom te želju da se ovaj događaj nastavi održavati u dosadašnjem stilu.

Druga je po redu Zagrebačka konferencija o primijenjenoj etici u potpunosti utihnula u sitne sate 15. lipnja negdje na zagrebačkim ulicama.